

Diszkrét matematika 2

11. előadás Kódelmélet

Mérai László

`merai@inf.elte.hu`

`https://sites.google.com/view/laszlomerai`

Komputeralgebra Tanszék

2023 ősz

Kódtávolság – emlékeztető

Definíció

Egy \mathcal{C} kód **kódtávolsága** a kódszavak közti minimális távolság: $d(\mathcal{C}) = \min\{d(\mathbf{u}, \mathbf{v}) : \mathbf{u}, \mathbf{v} \in \mathcal{C}, \mathbf{u} \neq \mathbf{v}\}$.

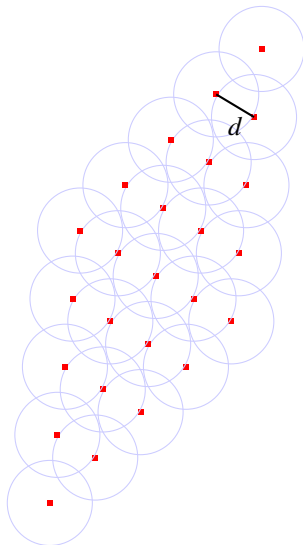
Példa

- Az **ismétlő kód** ($0 \mapsto 000, 1 \mapsto 111$) távolsága $d = 3$.
- **Paritásbit** ($\mathbf{u} \mapsto (u_1, \dots, u_k, u_1 + u_2 + \dots + u_k \bmod 2)$) távolsága $d = 2$.

Tétel (Biz.: HF)

Egy \mathcal{C} kód $d = d(\mathcal{C})$ kódtávolsággal:

- $d - 1$ hibát tud **jelezni**;
- $t = \lfloor (d - 1)/2 \rfloor$ hibát tud **javítani**.

Singleton-korlát

Legyen $\mathcal{C} \subset \Sigma^n$ egy kód $d = d(\mathcal{C})$ minimális távolsággal.

- n minél **kisebb**, a kódolás annál **gazdaságosabb**.
- d minél **nagyobb**, a kód annál **több hibát** tud jelezni, javítani.
- $\#\mathcal{C}$ minél **nagyobb**, annál **több szót** tudunk kódolni.

Tétel (Singleton-korlát)

Egy $\mathcal{C} \subset \Sigma^n$ kód $d = d(\mathcal{C})$ minimális távolság esetén: $\#\mathcal{C} \leq (\#\Sigma)^{n-d+1}$.

Bizonyítás.

- Legyen $\mathcal{C}' \subset (\#\Sigma)^{n-d+1}$, amit \mathcal{C} kódszavaiból kapunk az utolsó $d - 1$ koordináta **eltörlésével**.
- Ha $\mathbf{u}, \mathbf{v} \in \mathcal{C}$ ($\mathbf{u} \neq \mathbf{v}$), akkor $d(\mathbf{u}, \mathbf{v}) \geq d$, azaz legalább d pozícióban különböznek. Spec., \mathbf{u}, \mathbf{v} kódok $d - 1$ koordináta törlése után is különböznek.
- Azaz $\#\mathcal{C} = \#\mathcal{C}' \leq (\#\Sigma)^{n-d+1}$.

Singleton-korlát

Singleton-korlát:

Ha $\mathcal{C} \subset \Sigma^n$ egy kód $d = d(\mathcal{C})$ minimális távolsággal, akkor: $\#\mathcal{C} \leq (\#\Sigma)^{n-d+1}$.

Egy \mathcal{C} kód **maximális távolságú** (vagy **MDS**—*maximal distance separable*), ha $\#\mathcal{C} = (\#\Sigma)^{n-d+1}$.

Példa

- Az **ismétlő kód**

$(0 \mapsto 000, 1 \mapsto 111, n = 3, \#\mathcal{C} = 2, d = 3, \Sigma = \mathbb{Z}_2)$

MDS kód: $2 = 2^{3-3+1}$.

- A **paritásbit kód**

$(u \mapsto (u_1, \dots, u_k, u_1 + \dots + u_k), n = k + 1, \#\mathcal{C} = 2^k, d = 2, \Sigma = \mathbb{Z}_2)$

MDS kód: $2^k = 2^{k+1-2+1}$.

Később lesz példa további MDS kódokra.

Lineáris kódok

Most **algebrai struktúrát** vezetünk be a kódokon.

Definíció

Egy $\mathcal{C} \subset \mathbb{F}_q^n$ kód **lineáris**, ha \mathcal{C} egy **lineáris altér** \mathbb{F}_q^n -ben. Ekkor $k = \dim \mathcal{C}$ a kód **dimenziója**. Spec. $\#\mathcal{C} = q^k$. Ekkor \mathcal{C} egy (n, k) kód.

Példa

- Az **ismétlő kód** ($0 \mapsto 000, 1 \mapsto 111$) egy $(3, 1)$ lineáris kód.
- A **paritásbit kód** ($u \mapsto (u_1, \dots, u_k, u_1 + \dots + u_k \bmod 2)$,) egy $(k+1, k)$ lineáris kód.

A lineáris kódok **kényelmesek**.

- **Singleton-korlát**

Egy $\mathcal{C} \subset \mathbb{F}_q^n$ egy (n, k) **lineáris** kód $d = d(\mathcal{C})$ minimális távolság.

Ekkor: $\#\Sigma = \#\mathbb{F}_q = q$, $\#\mathcal{C} = q^k$, így $q^k \leq q^{n-d+1}$, azaz

$$k \leq n - d + 1.$$

Lineáris kódok

Definíció

Legyen $\mathcal{C} \subset \mathbb{F}_q^n$ egy kód. Az $\mathbf{u} \in \mathcal{C}$ kódszó **Hamming-súlya**, $w(\mathbf{u}) = \#\{i : u_i \neq 0\}$.

Egy **lineáris** $\mathcal{C} \subset \mathbb{F}_q^n$ kód **súlya**: $w(\mathcal{C}) = \min\{w(\mathbf{c}) : \mathbf{c} \in \mathcal{C} \setminus \{0\}\}$

Tétel

Legyen \mathcal{C} egy lineáris kód. Ekkor $d(\mathcal{C}) = w(\mathcal{C})$.

Bizonyítás.

- Minden \mathcal{C} kódra $d(\mathcal{C}) = \min_{\mathbf{u} \neq \mathbf{v}} d(\mathbf{u}, \mathbf{v}) \leq \min_{\mathbf{u} \neq 0} d(\mathbf{u}, 0) = w(\mathcal{C})$ (ahol $\mathbf{u}, \mathbf{v} \in \mathcal{C}$).
- Ha \mathcal{C} **lineáris** és $d(\mathcal{C}) = d(\mathbf{u}, \mathbf{v})$, akkor $\mathbf{u} - \mathbf{v} \in \mathcal{C}$ és $d(\mathbf{u}, \mathbf{v}) = w(\mathbf{u} - \mathbf{v})$, azaz $d(\mathcal{C}) = w(\mathcal{C})$.

□

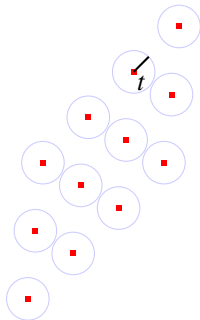
Azaz **lineáris kódok** esetén a **kódtávolság** kiszámításához nem kell a $\binom{q^k}{2} \approx q^{2k}/2$ távolságot ellenőrizni, **elég** a q^k **Hamming-súlyt** kiszámolni.

Hamming-korlát

Tétel (Hamming-korlát)

Legyen $\mathcal{C} \subset \mathbb{F}_q^n$ egy lineáris (n, k) kód, mely t hibát tud javítani. Ekkor

$$\sum_{i=0}^t \binom{n}{i} (q-1)^i \leq q^{n-k}.$$

Bizonyítás.

- Tekintsünk egy t sugarú **gömböt** minden kódszó körül.
- Egy \mathbf{u} kódszó körül azok az \mathbf{s} szavak vannak, melyekre $d(\mathbf{u}, \mathbf{s}) \leq t$.
- Ezen \mathbf{s} szavak száma (egy gömb mérete): $G = \sum_{i=0}^t \binom{n}{i} (q-1)^i$
- $\#\mathcal{C} = q^k$ gömb van, ezek diszjunktak, így $q^k \cdot G \leq q^n$.

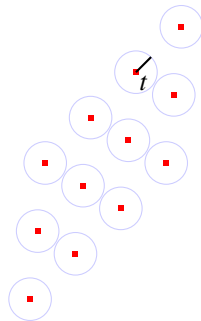
Hamming-korlát

Hamming-korlát: $\sum_{i=0}^t \binom{n}{i} (q-1)^i \leq q^{n-k}.$

Egy kód **perfekt**, ha a Hamming-korlátot **egyenlőséggel** teljesíti.

Példa

- Az **ismétlő kód** ($0 \mapsto 000, 1 \mapsto 111$) **perfekt**: $1 + 3 = 2^{3-1}.$
- A **négyszeres ismétlő kód** ($0 \mapsto 0000, 1 \mapsto 1111$) **nem** **perfekt**: $1 + 4 < 2^{4-1}.$
(Itt $n = 4, k = 1, d = 4, t = 1.$)

A további célunk **optimális** kódok konstrukciója **Singleton-** és **Hamming-korlát** szempontjából) tetszőleges n -re.

Generátormátrix

Legyen \mathcal{C} egy lineáris (n, k) kód. Ekkor \mathcal{C} egy **altér**, így létezik $\mathbf{c}_1, \dots, \mathbf{c}_k \in \mathcal{C}$ melyek **generálják** a \mathcal{C} alteret: $\langle \mathbf{c}_1, \dots, \mathbf{c}_k \rangle = \{a_1 \mathbf{c}_1 + \dots + a_k \mathbf{c}_k : a_1, \dots, a_k \in \mathbb{F}_q\} = \mathcal{C}$.

Definíció

Legyen \mathcal{C} egy lineáris (n, k) kód $\mathbf{c}_1, \dots, \mathbf{c}_k$ generátorokkal. Ekkor a \mathcal{C} egy **generátormátrixa** $G = (\mathbf{c}_1, \dots, \mathbf{c}_k) \in \mathbb{F}_q^{n \times k}$.

Példa

- Az n -szeres ismétléses kód generátormátrixa: $G = (1, 1, \dots, 1)^T = \mathbf{1}^T \in \mathbb{F}_q^{n \times 1}$.
- A **paritásbit** generátormátrixa:

$$G = \begin{pmatrix} 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & 1 \\ 1 & 1 & \dots & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \mathbf{I}_k \\ \mathbf{1} \end{pmatrix} \in \mathbb{F}_2^{(k+1) \times k}$$

Generátormátrix

Példa

- Az n -szeres ismétléses kód generátormátrixa: $G = \mathbf{1}^T = (1, 1, \dots, 1)^T \in \mathbb{F}_q^{n \times 1}$.
- A paritásbit generátormátrixa: $G = \begin{pmatrix} \mathbf{I}_k \\ \mathbf{1} \end{pmatrix} \in \mathbb{F}_2^{(k+1) \times k}$

Megjegyzések

- A generátormátrix **nem** egyértelmű. Ha $P \in \mathbb{F}_q^{k \times k}$ invertálható, akkor $G \cdot P$ is generátormátrix.
- Az $\mathbf{u} \mapsto G\mathbf{u}$ egy kódolás.

Definíció

Egy $\mathbf{u} \mapsto G\mathbf{u}$ kódolás **szisztematikus**, ha a kódszavak utolsó $n - k$ elemét elhagyva a kódolandó szót kapjuk, azaz

$$G = \begin{pmatrix} \mathbf{I}_k \\ B \end{pmatrix} \in \mathbb{F}_q^{n \times k}, \quad B \in \mathbb{F}_q^{(n-k) \times k}$$

alakú.

Ellenőrző mátrix

Példa

- Az n -szeres ismétléses kód generátormátrixa: $G = (1, 1, \dots, 1)^T = \mathbf{1}^T \in \mathbb{F}_q^{n \times 1}$.

Kapott $\mathbf{w} \in \mathbb{F}_q^n$ szó ellenőrzése: $w_1 \stackrel{?}{=} w_2 \stackrel{?}{=} \dots \stackrel{?}{=} w_n$

- A paritásbit generátormátrixa: $G = \begin{pmatrix} \mathbf{I}_k \\ \mathbf{1} \end{pmatrix} \in \mathbb{F}_2^{(k+1) \times k}$

Kapott $w \in \mathbb{F}_2^{k+1}$ szó ellenőrzése: $w_1 + w_2 + \dots + w_{k+1} \stackrel{?}{=} 0$

Definíció

Legyen \mathcal{C} egy (n, k) kód. Ekkor \mathcal{C} ellenőrző mátrixa az a $H \in \mathbb{F}_q^{(n-k) \times n}$ mátrix melyre $H\mathbf{c} = 0$ pontosan akkor, ha $\mathbf{c} \in \mathcal{C}$.

Példa

- n -szeres ismétléses kód ellenőrző mátrixa: $H = (\mathbf{I}_{n-1}, \mathbf{1}) \in \mathbb{F}_q^{(n-1) \times n}$
- A paritásbit ellenőrző mátrixa: $H = \mathbf{1} = (1, \dots, 1) \in \mathbb{F}_q^{1 \times (k+1)}$